

ZA SVOBODU

OBRÁZKOVÁ KRONIKA ČESKOSLOVENSKÉHO
REVOLUČNÍHO Hnutí NA RUSI

1914—1920.

VYDÁVÁ

A OBRÁZKOVOU ČÁST ŘÍDÍ
LEGIONÁŘ OTAKAR VANĚK. — HLAVNÍ SPOLU-
PRACOVNÍK BR. VOJTA HOLEČEK ZA VRCHNÍ
REDAKCE BR. RUDOLFA MEDKA. — PÉČÍ
„PAMÁTNÍKU ODBOJE“.

NÁKLADEM VLASTNÍM.

1928

ČESKÁ DRUŽINA.

Kolébku československých legií na Rusi je Kyjev: pramáť měst ruských, starobylé sídlo velikých knížat varjažských, zakladatelů říše ruské.

Michajlovský klášter, němý a staříčkův svědek veliké slávy a velikého bolu a utrpení kyjevského prestolu, několikrát rozbořený a několikrát znovu vystavěný, proměňuje se v první vojenské ležení československé.

Volba Kyjeva není náhodná. Z instrukcí, které hlavní štáb ruských vojsk 18. srpna r. 1914 vydal pro organizaci dobrovolných vojenských oddílů československých, je patrné, že Kyjev byl vybrán jakožto „největší československé středisko z měst s více nebo méně četným československým obyvatelstvem“. Kyjev byl už jaksí zeměpisně pojátkem československých kolonií na Volyni a na Černém moři a měl velmi četnou, hospodářsky silnou i politicky uvědomělou československou emigraci. Československý spolek kyjevský byl označen také generálním štábem ruským v jeho instrukcích jakožto „hlavní“ mezi ostatními spolky československými (v Petrohradě, v Moskvě a Oděse), ač všem dává jinak stejná práva k náboru dobrovolníků.

Úředního názvu pro československé vojenské oddíly zprvu není. Ruské listy většinou mluví o „husitských legiích“ a je nepochybné, že je zde prostě přijat název, jak ho užívala první československá propaganda v ruské veřejnosti. Generální štáb ruský mluví pouze o českých dobrovolnických oddílech. Názvu Česká Družina dostalo se československým oddílům až v Kyjevě, a byla tu asi rozhodující povaha úkolů a služby našich dobrovolníků v ruské armádě, jak byla původně zamýšlena.

Všeobecně se očekávalo, že válka skončí brzo. Ruská severní armáda již v prvních dnech války vtrhla do východních Prus, a jihozápadní armáda pod velením gene-

rála Ivanova vedla útok do Haliče. Podle původních instrukcí hlavního ruského štábu úkolem českých dobrovolníků bylo, aby povtržení ruských vojsk do Rakousko-Uherska způsobili „mezi svými krajany, žijícími v Rakousku“ povstání proti rakousko-uherské říši. Tato politická povaha úkolu českých dobrovolníků vydělovala je ze všeobecné formy bojové organizace a tomuto původnímu odlišení dal určitý ráz právě zvolený název — Česká Družina — svým ruským významem vystihující ráz nepravidelné organizace vojenské.

Organisace České Družiny odpovídá jinak zásadně organizaci pěších útvarů ruské armády: je to prapor pěchoty samostatný, ale bez kulometného oddílu a bez oddílu telefonního, který jak ve svém výcviku, tak i ve vnitřním pořádku řídí se předpisy ruských řádů vojenských. Těmto řádům odpovídá i organisace pododdílů a stavy rot i důstojnictva.

Veliteli podle instrukcí hlavního štábu ruských vojsk mají býti aktivní důstojníci ruské armády. Je podmínkou, aby nejméně třetina důstojníků řadových i neřadových byla národnosti ruské. Zvláště veliteli rot mají býti důstojníci ruští.

Mužstvo České Družiny má býti složeno výhradně z dobrovolníků, kteří se přihlásí u československých spolků na Rusi nebo u jejich plnomocníků. Všichni dobrovolníci budou pak soustředěni u československého spolku v Kyjevě, jakožto „hlavního“, který je předá náčelníku štábu kyjevského vojenského okruhu*) gen. Chodorovičovi, zaručiv se za jejich politickou spolehlivost. Zároveň musí býti podáno potvrzení o tom, že hlásící se dobrovolníci podali si žádost o ruské státní občanství. Tak stanoví původní instrukce hlavního štábu ruských vojsk.

Organisací České Družiny zvláštním

*) Celé Rusko bývalo rozděleno na několik velikých vojenských obvodů, zvaných „okrugy“.

Kathedrála sv. Sofie v Kyjevě. Pomník Bohdana Chmelnického.

rozkazem náčelníka štábu kyjevského vojenského okruhu ze dne 2. září r. 1914 je pověřen velitel dubenského disciplinárního praporu pplk. Lotocký. Podle tohoto rozkazu je předpokládáno, že dobrovolníků se přihlásí asi 540 a je tedy stanoveno, že Družinu má tvořit prapor, složený ze 2 rot.

Očekávání je převýšeno skutečností. Sotva prolétly první zvěsti, že Česká Družina je organisována v Kyjevě, Petrohrad, Moskva, Nikolajev, Kyjev sám vysílají do jejich řad své bojovníky. Dobrovolníci se sjíždějí se všech stran rozsáhlé říše ruské, Volyň, Kavkaz, Varšava, Charkov, Rostov n. Donem, Oděsa navzájem závodí. Konají se takřka pravidelné odvody. S jistým nechápajícím podivem sleduje ruská veřejnost zřídka vídané nadšení dobrovolníků. Při odjezdu jednotlivých oddílů pronášejí se na ruských nádražích bouřlivé řeči a naše „na zdar“ otrásá ruskými srdci. Dost chladná ruská žurnalistika s jakými rozpakami zaznamenává své překvapení. Nebylo a nemohlo být smlouvání, ani podmínek, ani

záruk. Byla jen oběť. V zajetí jim hrozila jen oprátka velezrádce, raněným a invalidům smutné a ubohé živoření bez péče a zaopatření vlastního státu, jehož nebylo; byli psanci bez domova a rodné půdy, jež by je vděčně přijala ve své obětí — a nezvítězí-li! Ale ti, kteří přišli, žili své vlasti, ne sobě; čisté a klidné svědomí, splnění povinnosti bylo jim nad statky a nad život; věděli, že zvítězí, neboť věřili v právo svého národa a jeho pravdu. A proto přišli, aby zvítězili!

Vojenským řádům ruským je v České Družině podřízeno všechno, a přece ne všechno. Duch dobrovolníků je to, který ji ostře dělí od pravidelného praporu ruské pěchoty, jehož nelze podříditi instrukcím ani předpisům a který vítězí i nad železnými formami vojenských řádů: Husitský demokratismus určuje vnitřní pořádek dobrovolníků, sokolské bratrství a zanícenost dobrovolné kázně budují nepochopitelnou ruským velitelům, podivnou subordinaci bratra nadřízeného a bratra podřízeného, bratra velitele a bratra vojína. Což tu divu, že ne vždy

Kyjev. — Pečerský klášter.

shoda a porozumění naplňují tyto dva světy a že mezi československé dobrovolníky, revolucionáře a povstalce — a mezi ruské velitele, pouze a výhradně vojíny pravidelné armády, nadto ne vždy dobře chápající národně politické cíle svých podřízených, leckdy se vplíží nedůvěra, napětí i ostrý a bolestný konflikt? Tím spíše, že jak na jedné, tak na druhé straně objeví se někde jednotlivci morálně slabí, ba špatní, pro které se nehodí jméno československého vojína ani jeho velitele.

Záhy je zřejmo, že Česká Družina bude praporem ne o dvou rotách, nýbrž o čtyřech. Veliteli rot jsou ovšem Rusové. První rotě velí štábní kapitán Zembalevskij, druhé poručík Pavlov, třetí poručík Ivšin, čtvrté rotě, postavené již 21. září 1914, velí poručík Nachtman. Instrukce hlavního štábu ruských vojsk dovolily, aby ti dobrovolníci, kteří prokáží, že v „cizích armádách“ byli důstojníky, byli přijati k velitelským úřadům, odpovídajícím jejich hodnostem. Tak rozkazem České Družiny ze dne 11. září jsou přiděleni jako mladší (subalterní)

důstojníci českoslovenští dobrovolníci: k 1. rotě podporučík Otakar Kotínský, k 2. rotě podporučík Vojtěch Klecanda, k 3. rotě praporčík Jaroslav Vilímek a podporučík Josef Ducháček. Rozkazem z 12. září další: k 1. rotě praporčík Tesař, k 2. rotě podporučík Cejp, k 3. rotě podporučík Petřík, k 4. rotě praporčík Spála. Ještě později (22. října) bratři Čeček, Prokopec a Husák. Prostými vojíny jsou mezi jinými bratři Syrový, Voženílek, Švec, dosáhnouví později osobní hrdinností a skvělým nadáním vysokých hodností i vojenských poct.

Podplukovník Sozentovič, který po podplukovníku Lotockém 6. října r. 1914 ujímá se velení nad Českou Družinou, prvním „na zdar“, jímž ji oslovuje, je pánem naivních a čistých srdcí nadšených hochů. Nadto přivezl České Družině válečný prapor československý, dar Čechoslováků moskevských, s ruským orlem na žerdi, se slovanskými ruskými barvami národními na jedné straně praporu, s barvou červenobílou na straně druhé, na které jako velký symbol bu-

SLAVNÁ PRÍSAHA ČESKÉ DRUŽINY

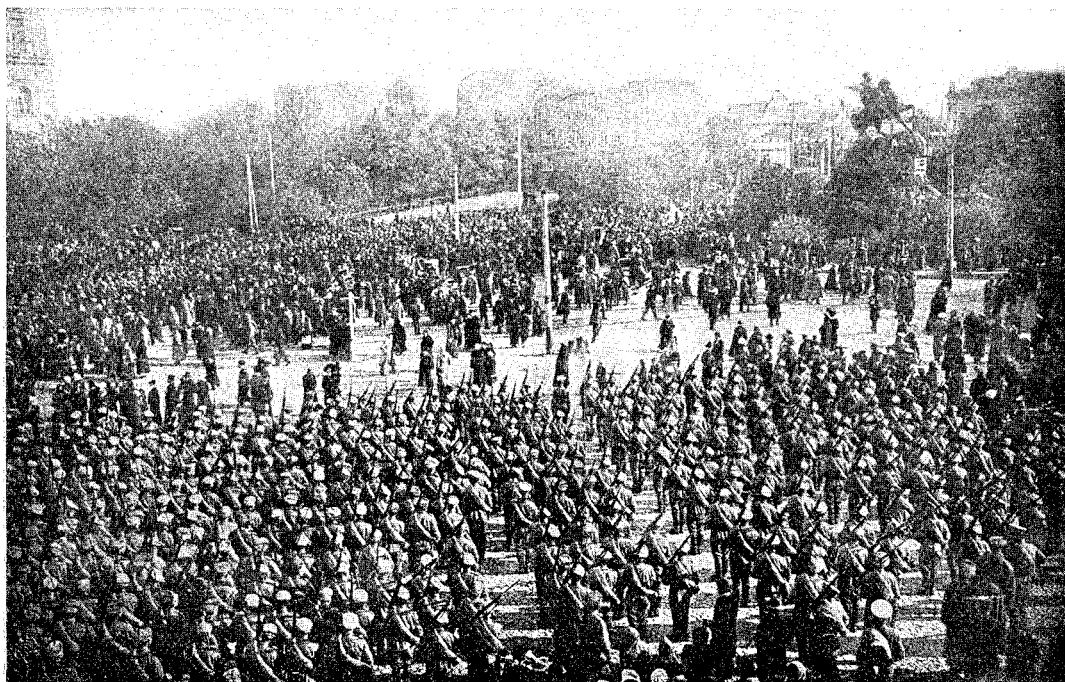

Svěcení praporu.

Zatloukání hřebů do žerdě.

V DEN 28. ZÁŘÍ (11. ŘÍJNA) 1914 V KYJEVĚ.

Nástup České Družiny ku přísaze

na Sofijském náměstí.

Představitelé československých kolonií v den přísahy.

doucnosti, jako přísaha celého národa, slib Družiny vlasti, stkví se koruna svatováclavská.

Sozentovič přiváží s sebou nové plány činnosti České Družiny, rozhodnutí úkolů nových, ponejvíce bojových, napovídá o „rozvědce“. V čele ruských armád na západ od Lvova, na západ od Krakova vlát bude prapor červený a bílý, prapor československý!

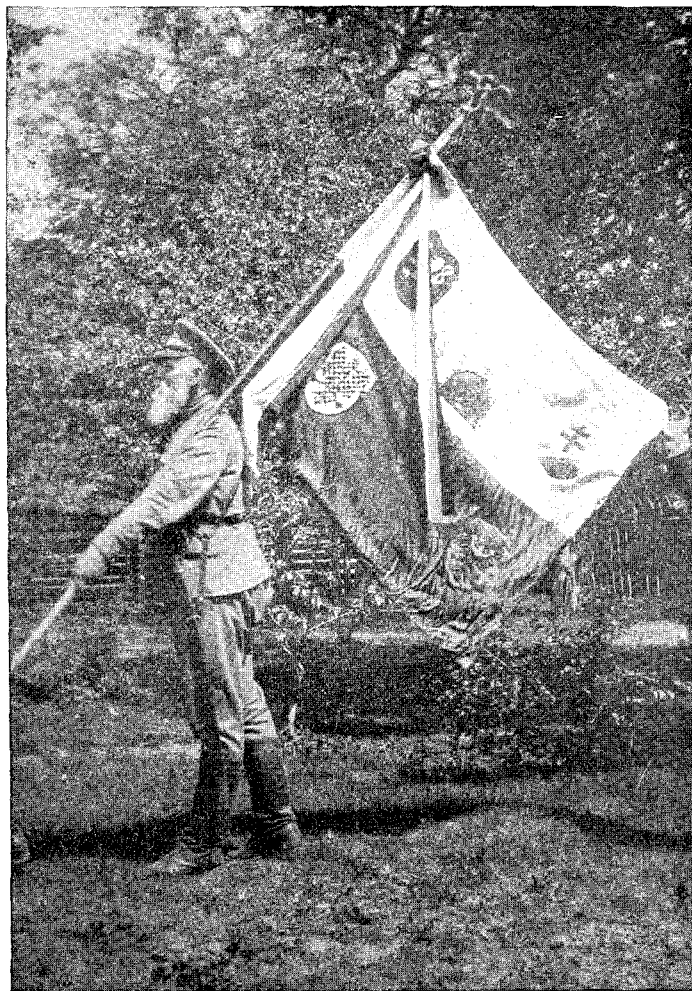
Dobrovolníci jsou nedočkaví boje. Slavné zprávy o vítězném nástupu ruských vojsk v Haliči rozněcují jejich zápal, jejich srdce přetékají hořem nad utrpením národa, nad strašlivým, rabským osudem vlasti. Bohužel, jejich výcvik je nejchatrnější, o své příští výzvědné činnosti mají sotva jasné představy, tím méně jsou k ní odborně školeni, jejich nadšení a jejich nadání je vším, co si ponese na frontu.

Konečně se přiblížil veliký den přísahy. Na svatého Václava podle ruského data — 11. října r. 1914 — před historickou katedrálou svatě Sofie, vystavěnou již r. 1037 podle vzoru Sofijského chrámu v Cařihradě od knížete Jaroslava I., na náměstí přeplněném davu ruského lidu Česká Družina rozvíjí po prvé svůj pra-

por, posvěcuje jej k boji a koná přísahu vojenské věrnosti. Podplukovník Sozentovič v rozkaze České Družiny č. 44 ze dne 10. října připomíná význam přísahy:

„Bratři! Čechové! Tři století se na Vás dívají. Krev desetitisíců postřílených a mučených Vašimi katany volá k Vám! Přišla hodina, kdy dávná touha Vaše může se uskutečnit. Stavte se v řady bratrského Ruska a bijte se do poslední kapky krve za svou spravedlivou věc. Dostalo se Vám velké cti, kterou ocení dějiny. Nadešel slavný historický den. Skládáte přísahu věrné služby prestolu ruského cara, velkodušného ochránce Slovanstva. Splňte to, co očekává od Vás Vaše země. Na zdar! Na zdar!“

Kyjev, jehož českoslovenští dobrovolníci jsou miláčky, jásá vstříc podivuhodné Družině. Přísaze jsou přítomni přední hodnostáři civilní, vojenští i církevní. Je tu náčelník štábu kyjevského okrug gen. Chodorovič, gen. Červinka, poslanec V. A. Maklakov, starosta města, předáci československých usedlíků kyjevských, za které mluví na slavnosti dr. Vondrák. Podplukovník Sozentovič má vzletnou řeč, dobrovolníkům planou oči horečkou

První praporečník Č. D. Jaroslav Heyduk.

vzrušení velkého okamžiku, posvátně líbají ruské evangelium a prapor svůj, s bušícími srdci konají historickou přísahu. Staříčkův synovec básníka českého Adolfa Heyduka, dobrovolník Jaroslav Heyduk, třímá ve svých rukou prapor Družiny a jeho stařecky vznešená a vojensky hrdá postava zrak přítomných magicky připoutává k symbolické korouhvi přísahajících bojovníků.

Přísaha České Družiny, vojensky vzorné a nadšené vystoupení dobrovolníků před ruskou veřejností, způsobilo překvapení a obdiv i na místech nejvyšších. Gen. Ivanov, vrchní velitel jihozápadní fronty, ukládá podplukovníku Sozentoviči, aby vyřídil dobrovolníkům České

Družiny jeho osobní pozdravy. Velitel 3. ruské armády, slavný vítěz nad Turky, gen. Radko Dimitrijevič posílá České Družině zvláštní svůj vzkaz: „Kéž žehná Hospodin Vašim praporům, kéž vzkřísí starou slávu českých vojáků dob slavného Žižky. Jsem jist, že Slované semknou své řady kol Bílého cara, tím právě přinesou nejlepší službu svým národním snahám. Ať žijí bratři Češi! Pozdrav Družině!“

V horečné nedočkavosti českoslovenští dobrovolníci připravují se do boje v předních ruských řadách. 22. října r. 1914 konečně vyjíždějí. Jásot a láska celého Kyjeva je doprovází. Odcházejí osvoboditi svůj národ, vzkřísiti svou vlast!